

KÖNYVTÁROS HALLGATÓ VOLTAM

EMLÉKEIM AZ 1977–1982 KÖZÖTTI KÖNYVTÁROSKÉPZÉSRŐL

KISS GÁBOR

1977 szeptemberében kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat az ELTE Bölcsészettudományi Karán, történelem-könyvtár szakon. A könyvtáros szakmáról előtte igen keveset tudtam. Gyerekkoromban alig jártam könyvtárba, mert a falunkban – Zamárdiban születtem, és ott is jártam iskolába – volt ugyan községi könyvtár, de oda szinte soha nem tettem be a lábamat. A községi könyvtár vezetője egy idős bácsi volt, aki a feleségével gondozta az állományt, de olyan szófukarok, barátságtalanok voltak, hogy nem szívesen kerestem fel őket; otthon ugyanakkor – és a rokon körben is – tekintélyes méretű könyvgyűjteményünk volt, amely folyamatosan gyarapodott, minden ünnepre könyvet is kaptunk ajándékba a szüleinktől, és rengeteget olvastunk.

Igazi könyvtárba középiskolás koromban kezdtem járni. Székesfehérváron tanultam és kollégiumban laktam. A kollégium a belvárosban, a mai Fő utcán volt, az egykori cisztercita gimnázium épületében – ma a megyei múzeum kiállítása található benne. Az épület másik utcára néző szárnya is kollégium volt, ma pedig a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár olvasóterme és zenei gyűjteménye működik itt – abban az időben, az 1970-es évek első felében a megyei könyvtár csak a térről nyíló épületet használta, ide jártam kölcsönözni, később pedig, versmondóként felléptem az akkori városi könyvtárban is. Legfőbb mentorom, pályaválasztásom segítője a középiskolai osztályfőnököm, magyar-történelem szakos tanárom volt, akit a könyvtáros szakmában is jól ismerhetnek: *Szepori Nagy Lajos*, aki 1975-től dolgozott a Könyvtártudományi és Módszertani Központban, a Társadalomtudományi Információs Titkárságon (TINTI), később a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (3K) szerkesztője volt. Az én szenvedélyem a történelem volt, de szakközépiskolából elég nehéznek bizonyult a bölcsészkarra bejutni. Tanárom biztatására tettem egy kísérletet az érettségi után, de az sikertelen volt, így munkát vállaltam, és végzettségemnek megfelelően villanyszerelőként kezdtem el dolgozni a DÉDÁSZ balatonföldvári kirendeltségén. Ő viszont továbbra is ösztönzött, olvasmányokat javasolt, biztatott a felkészülésre, amit végül is siker koronázott és 1976-ban felvettek az egyetemre. Mint utólag megtudtam, e siker mögött más koncepció is meghúzódott: a tanszék akkori vezetője, *Kiss István* elgondolása volt, hogy támogassák tehetséges munkásfiatalok bejutását a bölcsészkarra.

Megfelelő felkészültség, pontszám nélkül ez persze nem működött volna, de az tény, hogy abban az egyetemi csoportban, ahová az egy évi katonaság után kerültem, számos

„hasznos előéletű” hallgató volt: többek között erdész, marós-esztergályos, bolti eladó, pénzügyi előadó, idegenvezető, segédmunkások; később mindannyian bizonyítottunk, hiszen lett közülünk a *História* című folyóirat munkatársa, a Magyar Nemzeti Levéltár történésze, a Külügyminisztérium könyvtárának munkatársa, az *Új Ember* című egyházi lap újságírója, a Hadtörténeti Intézet egyik kiemelkedő, középkorkutató hadtörténésze. Egyik csoporttársunk pedig a kolumbiai Cartagena város könyvtárának lett az igazgatója.

A diploma megszerzése után én a Zala Megyei Könyvtárban kezdtem el dolgozni, mint helytörténeti könyvtáros; 1992 óta pedig az intézmény vezetője vagyok.

A tanszékkal való ismerkedés hamar megkezdődött, de nem volt könnyű: a történelem tanulásába viszonylag könnyen bele tudtunk kapcsolódni, ám a könyvtárszak alapozó tárgyai – például a *Voit Krisztina* által előadott Kommunikációelmélet – igencsak feladták a leckét az ilyesfajta terminológiához nem szokott fülünknek. A vizsgaidőszakban többször is a falhoz csaptam *Szecskeő Tamás Hétköznapi kommunikáció* című könyvét, mire a kommunikációelmélet definícióját bemagoltam, ám az ott tanultakat azóta egyik legfontosabb tudnivalómként tartom számon. Csak a kezdet volt nehéz, majd a tanszéken az idősebb hallgatók is megpróbáltak segíteni a beilleszkedésben: az én mentorom *Vajda Gábor* volt, aki tragikusan fiatalon hunyt el, de rövid pályafutása alatt kiváló könyvtáros volt, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* egyik szerkesztője. Az ő példája sokat segített abban, hogy pályaválasztásom végül is a könyvtárosság felé fordult. A kötelező 200 órás gyakorlatomat is az ő munkaterületén, az OSZK-ban végeztem. A másik mentor maga a tanszék volt, ahol fokozatosan ismertük meg az oktatói gárdát, és hamarosan olyan személyiségek bűvkörébe kerültünk, mint *Fülöp Géza*, *Babiczky Béla*, *Szabó Sándor*, *Szelle Béla*, *Voit Krisztina*, *Horváth Tibor*, *Bobokné Belányi Beáta*; meghívott előadóként *Borsa Gedeon* professzor fél éves előadássorozatot tartott a XV–XVI. század nyomdászat, könyvkultúra, művelődés történetéből, amelynek a végén nem kellett jegyet adni, csak aláírást. *Borsa* professzor rendkívüli tudású történész volt, akivel sokszor külön párbeszédet folytattam előadás közben, és megtisztelt azzal, hogy elsőként, minden hallgatót megelőzve írta alá az indexemet.

Mint minden „kis” tanszéknek, a könyvtár tanszéknek is volt egyfajta családias hangulata, bár olyan „dühöngővel”, közösségi térrel, mint amilyennel például a régészek rendelkeztek, itt nem találkoztunk; az oktatóink viszont több éven keresztül, többféle tárgyat is tanítottak, elkísértek bennünket az államvizsgáig, s a kezdeti ismeretségek kedves, számos esetben szinte baráti hangulatú kapcsolatokká váltak. Szerencsésnek mondhatom magam, mert a történeti érdeklődésem végig partnerekre, tanítómesterekre talált a tanszéken, különösen *Fülöp Géza* és *Voit Krisztina* esetében. Utóbbihoz írtam a szakdolgozatomat is: különleges témát talált nekem, a *Világ* című polgári radikális lap 1910–1918 közötti évfolyamainak feldolgozását, amelyből rendkívül sokat tanultam a századforduló utáni Magyarország történetéből, irodalmi és politikai életéből. Ő maga is mesélt néha, hiszen a tanszék egyik régi oktatója volt, kedves, derűs személyiség, hatalmas tudással. Elegáns polgári tartását haláláig megőrizte. *Fülöp Géza* Vas megyei, őrségi

származású, vidéki identitását, tájszólását megtartó egyéniség volt, rendkívüli felkészültsége mellett élvezetesen tudott mesélni, anekdotázni: tőle hallottuk a tanszéki és egyetemi történeteket, *Szelle Béla* és *Szentmihályi János* vetélkedéseit, a tanulmányi kirándulások kalandjait. Némelyik történet már szinte beépült a könyvtáros folklórbá. Számunkra is szervezett tanszéki kirándulásokat, különösen szeretett Nyugat-Dunántúljára. Egy ilyen alkalommal jártam életemben először a mostani munkahelyemen. Nekünk is voltak persze kalandjaink: *Szelle Béla* például kipróbálta az autóbusz vezetését és tolatás közben egy fán kötött ki..., de ennél nagyobb baj nem lett belőle.

Máshonnet is jöttek persze a tanszékre látogatók. A negyedik emelet homályos sarkában a szomszédos tanszék a *belső-ázsiai* volt, ahol általában viszonylag kevés mozgás látszott, sokszor inkább kihaltnak tűnt, ám időről-időre feltűnt ott egy fiatal adjunktus, *Lőrincz László*, aki sokat időzött a Könyvtártudományi Tanszéken is, részt vett a beszélgetésekben, néha a csínytevésekben, ugratásokban. Később őt *Leslie L. Lawrence* néven, mint igen sikeres bestseller íróat ismerte meg az olvasóközönség.

1978-ban válságos helyzet elé került a könyvtárosképzés – elhunyt a tanszék vezetője, *Kiss István* irodalomtörténész. Az egyetem vezetése *Babiczky Bélát* bízta meg ideiglenesen a tanszékvezetői feladatokkal; a probléma azonban sokkal nagyobb volt, ugyanis nem találtak olyan szakembert, aki megfelelő tudományos fokozattal rendelkezett volna, és hajlandó is lett volna elvállalni ezt a feladatot. Emlékeim szerint talán egyedül *Rózsa György*, az MTA könyvtárának főigazgatója volt „ellátva” a szükséges tudományos fokozattal, ő viszont nem akart tanszékvezető lenni, csak később, 1988-ban lett az ELTE BTK címzetes egyetemi tanára. Így *Babiczky Béla* kezdetben kéthavonta történő megbízása mintegy két éven át tartott, aminek ő becsülettel megfelelt.

Mint minden válságos helyzetben, itt is megjelentek a különböző ötletek, törekvések – volt, aki annak a nézetének adott hangot, hogy meg is kellene szüntetni az egyetemen a könyvtárosképzést, és az egészet át kéne vinni az Egyetemi Könyvtárba. Az oktatók azonban nagyon fegyelmezetten folytatták tovább a tanítást. Nemcsak nappali, hanem esti- és levelező tagozatos képzés is folyt akkor a szakon, igencsak megterhelve az oktatói gárdát; a hallgatók egy részét viszont elbizonytalanította a jövőkép hiánya, és többen elfordultak a képzéstől más szakok irányába. A minket követő évfolyamra ez különösen jellemző volt: közrejátszott ebben az is, hogy *Glatz Ferenc* akkoriban kezdte el szervezni az *újkori műzeológia* szakot; ez amúgy egy nagyon kiváló ötlet volt, valóban hiánypótló jellegű képzés, hiszen a múzeumi diszciplína közül égetően hiányzott az új- és legújabb kor története, tárgyi és szellemi kultúrájának ismerete. „C” szak volt, tehát csak kiegészítő jelleggel lehetett felvenni, mégis nagyon jól indult, és a hallgatók többsége a már a könyvtár tanszéken edződött diákokból toborzódott. Természetesen köztük is voltak azután, akik könyvtárosként találták meg a hivatásukat, de jelentős számban ezek a hallgatók lettek a múzeumi történeti gárda alapemberei, nem egy közülük mára magas kitüntetésekkel, szakmai elismerésekkel rendelkezik. Voltak ennek az évfolyamnak más, később különleges pályát befutott tagjai is, így *Szvorák Katalin*, aki már

egyetemi hallgatóként első díjat kapott a *Röpülj Páva* vetélkedőn és Kossuth-díjas énekes vált belőle, vagy *Hodosán Rózsa*, aki ekkoriban már *Demszky Gábor*ral szervezte az ellenzéki tevékenységet és a rendszerváltozás után országgyűlési képviselő lett.

A válságos helyzet végül is nem zavarta meg a könyvtárosok képzését. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy a hallgatók és az oktatók a bajban még jobban egymásra találtak, összefogtak. Segítettük, támogattuk egymást; én akkoriban az ifjúsági szervezet, a KISZ, illetve a kollégiumi bizottság keretében is működtem, így számos olyan feladatot is el kellett látnom, amely a tanszék vagy a képzés működését szolgálta. Nemcsak *Babiczky Bélával* jártam megbeszélésekre, kari tanácsulésekre, ahol még jobban megismertem az egyetem belső viszonyait, hanem részt vettem a hallgatók felvételi eljárásában is, így már az első alkalmakkor megismerkedtem a jövődi hallgatókkal. Ez megkönnyítette későbbi mentorálásukat, s van, akivel már akkor életre szóló barátságot kötöttem. Segített ebben az is, hogy több évig voltam az ELTE Budaörsi úti Kollégium Bölcsész Kollégiumának vezetője, a Kollégiumi Bizottság tagja, és így nagyon sok hallgatóval voltam kapcsolatban, ismertem a problémáikat, tudtam nekik segíteni. A tanszéki összetartásban nagy szerepe volt *Bobokné Belányi Beátának*, aki fiatal, dinamikus oktatóként, saját elmondása szerint *Horváth Tibor* kérésére vállalta ezt a tevékenységet. Egykori leckekönyvemet lapozgatva látom, hogy ő is több tantárgyat tanított, és arra ösztönzött bennünket, hallgatókat, hogy szóljunk hozzá a képzési struktúrához, az oktatott tárgyak tartalmához. Emlékeim szerint folytattunk is ilyen megbeszéléseket, sőt tervezeteket is készítettünk... ezek végül is nem forgatták fel a tanszék rendjét, de fontos volt, hogy együtt tudtunk beszélgetni olyan kérdésekről, amelyek előremutatóak voltak és mindannyiunkat érintettek. A nagy szakokon ez nemigen volt kivitelezhető, de itt tényleg érvényesült összetartást segítő, bizalomépítő hatása.

Erre szükség is volt, mert 1980-ban új tanszékvezetőt nevezett ki az egyetem vezetése, *Dán Róbert* történész személyében. *Dán Róbert* kiváló művelődéstörténész volt, könyvtárosként is dolgozott korábban az OSZK-ban, kinevezését megelőzően a középkori egyetemes történeti tanszék oktatója volt. Nyilván a helyzetéből is fakadt, hogy először nem volt neki annyira ismerős a tanszéki közeg és az az összetartó, baráti légkör, ami akkoriban ott jellemző volt – így kezdetben voltak kisebb súrlódásaink, a tanszéki oktatás reformjával vagy a tanszéki képviselettel kapcsolatban (előbb *Rainer M. János*, majd én voltam a hallgatói képviselő). Néha az oktatók maguk is kérték, hogy hallgatóként hozzunk szóba bizonyos kérdéseket.

Azután lassan összeállt a csapat, meghívtuk *Dán Róbertet* is a tanszéki estekre, amelyeknek szervezését *Voit Krisztina* és *Bobokné Belányi Beáta* is lelkesen támogatta. Az egyik jelmondatunkra ma is nagyon emlékszem, a tanszéki előadóterem falát díszítette a „Katalógus nélkül a nemzet félkarú óriás!” felirat...

Összegzésül azt írhatom, hogy a sors ajándékának tartom, hogy ezt a képzést véggezhettem el. Élményekben, emberi kapcsolatokban és tudásban is nagyon gazdag volt. Még ötödéves koromban, az utolsó félévben is jártam olyan speciális kollégiumra *Fahy*

*Zoltán*hoz, a Magyar Zenetudományi Intézet igazgatójához, ahol gyakorlatilag egyedül voltam, és a magyar és egyetemes zenetörténet ritkaságaival ismerkedhettem meg, eredeti felvételek tanulmányozásával. Kevés embernek adatik ilyen lehetőség az életében. Tanári végzettségem is van, tanítottam is közben egy középiskolában, de a könyvtárosi munka és mellette a történettudománnyal való foglalkozás kiteljesítette az életemet.

A mindennapi teendők mellett voltak és vannak olyan szakmai-érdekképviselési megbízatásaim – elláttam nyolc évig a megyei könyvtárak tagozati képviselői feladatát az Informatikai és Könyvtári Szövetségben, ugyancsak nyolc évig voltam a szervezet alelnöke, most pedig a Magyar Könyvtárosok Egyesületének vagyok szintén az alelnöke –, amelyeknek kapcsán a szakma széles közönségével kerültem kapcsolatba. Ennek során az egyetemi évek öröksége, a problémamegoldásra való nevelés, a szakmai összetartás eszméje és nem utolsósorban az egyetemi ismeretségekből keletkező kapcsolati háló nagyon sokat segített abban, hogy sikerrel teljesítsem feladataimat.

Ezt köszönöm most utólag is az alma maternek. Sok sikert kívánok az utódoknak!